

Wintervogeltelling

in het gebied
De Hilver

2020 / 2021

Vogelwerkgroep Midden-Brabant
Vogelwerkgroep KNNV-Tilburg

Wintervogeltelling in het gebied De Hilver 2020 / 2021
Uitgave van Vogelwerkgroep Midden-Brabant
m.m.v. Vogelwerkgroep KNNV Tilburg

Tekst en samenstelling: Peer Busink
Verwerking gegevens: Corine Westerlaken
mei 2021

Foto omslag: Bevroren wateroppervlakte in het Diessens Broek op zondag 17 februari 2021

Inleiding

Eén van de opdrachten van de 'Landinrichting De Hilver' was om het gebied De Hilver (globaal liggend in het Reuseldal tussen Diessen en Moergestel) in te richten als waterretentiegebied en als natuurgebied als onderdeel van Natuurnetwerk Brabant (NNB).

In 2011 werd het gebied door Landinrichting De Hilver opgeleverd. Door de Provincie werd voor het gebied negen natuurtypen bepaald.

Van een groot deel van het gebied werd de bouwvoor afgegraven waarna het een floristische doelstelling kreeg. Het grootste deel van het niet afgegraven deel, kreeg een weidevogeldoelstelling.

Het beheer van het gebied werd overgedragen aan de drie terreinbeherende organisaties Staatsbosbeheer (Sbb, ca. 50%), Brabants Landschap (BL, ca. 30%) en Natuurmonumenten (NM, ca. 20%)

Vanaf 2013 hebben jaarlijks verschillende instanties in het hele gebied territoriumkarteringen van broedvogels uitgevoerd (Provincie van 2013 tot 2016, Busink 2012 tot 2016, Vogelwerkgroep Midden-Brabant 2017 en vanaf 2018 samen met Vogelwerkgroep KNNV Tilburg).

Naast het inventariseren in de broedseizoenen, ontstond ook de wens om tijdens het herfst/winter-seizoen een telling te houden, waardoor inzicht wordt verkregen hoe dan de vogelpopulatie in het gebied is.

De wintertelling werd aan de drie terreinbeherende instanties voorgesteld, deze gingen akkoord en zorgden voor de betredingsvergunningen.

Het gebied

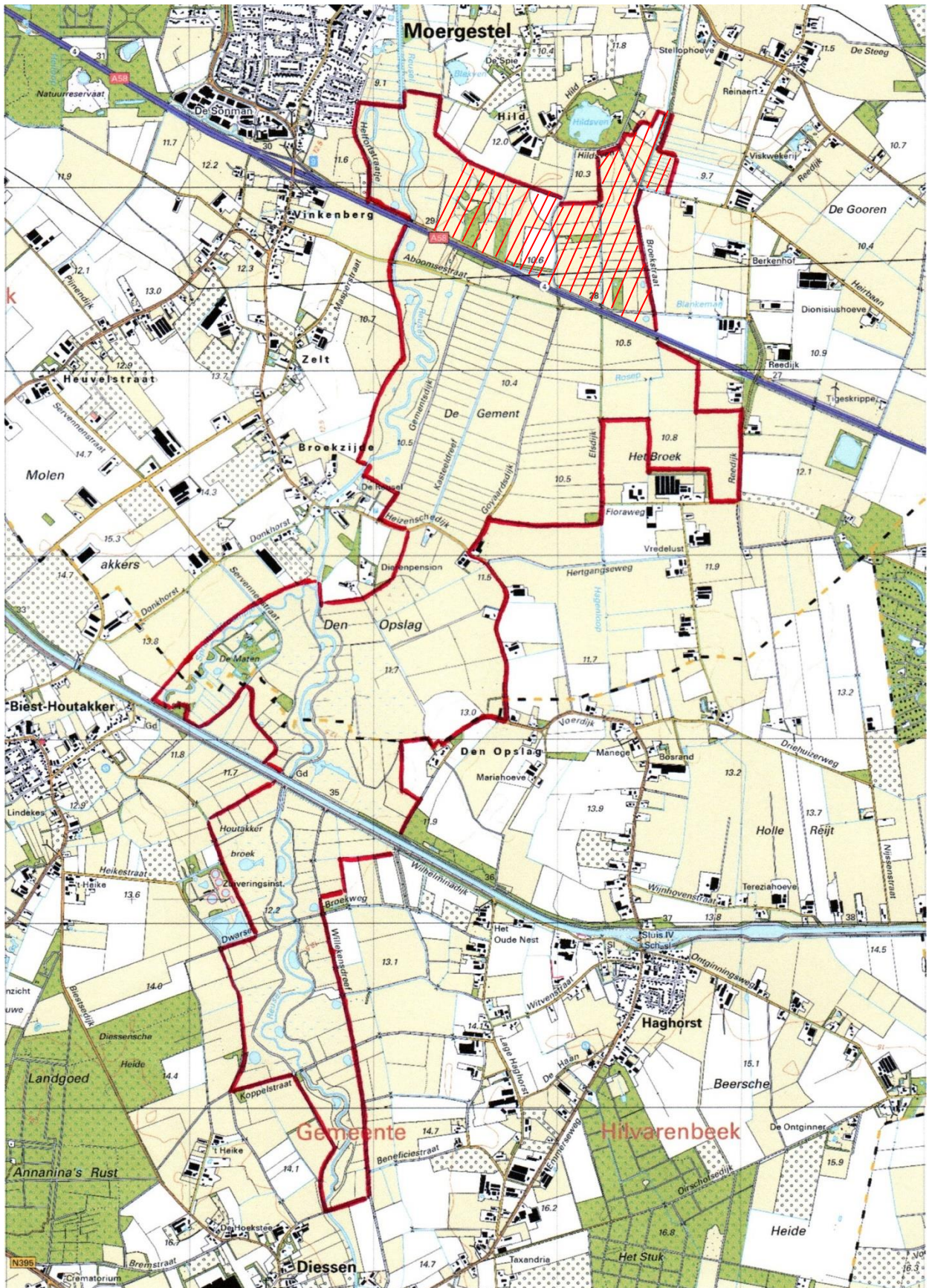
Het gebied De Hilver is in zijn geheel ca. 800 ha groot.

Door moeilijkheden bij personele bezetting werden twee deelgebieden niet geteld, het betreffen het noordelijk deel van het Moergestels Broek, dat ten noorden van de A58 ligt, en het oostelijk deel van het Helsbroek. Voor deze twee gebieden is gekozen, omdat deze het minst door wintergasten worden bezocht.

Een groot deel van De Hilver is ook ingericht als waterretentiegebied. In afgelopen winter heeft het Waterschap deze functie in werking gesteld. Vanaf januari 2021 is de schuif in de Reusel ter hoogte van het Wilhelminakanaal omlaag gezet, waardoor in het Diessens Broek het waterpeil gestaag begon te stijgen. Omstreeks eind februari stond het water tegen de Willekendsreef en tegen de damweg achter de waterzuivering aan. Het wateroppervlak kreeg de vorm van één groot meer, waar talloze eenden- en ganzensoorten baat bij hadden. Opvallende soorten waren de smienten en de pijlstaarteenden.

Evenzo werd de schuif in de Reusel ter hoogte van Moergestel omlaag gezet, waardoor de Moergestelse Gement gedurende de eerste maanden van het jaar onder water heeft gestaan.

Afb 1: kaart van het geïnventariseerde gebied; het gearceerde deel is niet geteld

Werkwijze

De bedoeling was dat in de periode van oktober tot en met maart door leden van beide vogelwerkgroepen om de drie weken op zaterdagen de vogels in de deelgebieden simultaan werden geteld. De aanvangstijd was steeds 09.00 uur.

Omdat door personeelstekort niet het hele gebied op één dag vlakdekkend was te tellen, is het westelijk deel van het Helsbroek steeds op de vrijdag ervoor geteld.

Elk deelgebied werd steeds door dezelfde vogelaars geteld en de resultaten werden in het veld digitaal verzameld via LiveAtlas van AviMap.

Om de uniformiteit van de tellingen te handhaven, was een handleiding samengesteld (zie bijlage 1).

De tellers die in het veld de waarnemingen niet digitaal opsloegen, konden gebruik maken van een telformulier (zie bijlage 2).

Tijdens de tellingen werd door het gebied gelopen. Om groepen foeragerende ganzen zo min mogelijk te verstoren, werd op afstand om de groep heen gelopen. Ondanks deze voorzichtigheid vlogen toch groepen ganzen op. Meestal vlogen de ganzen het gebied uit. Indien de groep opgevlogen ganzen in een ander telgebied weer op de grond kwam, werden ze niet geteld waardoor dubbeltellingen werden voorkomen.

Met name het Brabants Landschap had moeite met deze onvermijdelijke verstoring. Om het onderzoek naar de winterpopulatie toch af te maken, werd afgesproken om vanaf november met intervallen van vier weken te tellen.

Wat in voorgaande winters niet het geval is geweest, had februari dit jaar een aantal opeenvolgende ijsdagen. Het gevolg was, dat op zondag 21 februari enige honderden schaatsers hun rondjes op de ijsvlakte van het Diessens Broek hebben kunnen schaatsen.

De geplande telling van 20 februari werd door het aanwezige ijs verschoven naar 27 februari.

Tijdens deze laatste telling werd al territoriaal gedrag van Kieviten gezien en in de Moergestelse Gement waren de eerste grutto's weer gearriveerd. Reden om te besluiten om de laatste geplande telling van 27 maart niet meer door te laten gaan.

Na afloop van de tellingen werden de gegevens doorgestuurd naar Corine Westerlaken, die de gegevens verwerkte, in een tabel heeft gerangschikt en tenslotte de gegevens voor bepaalde soorten grafisch heeft uitgezet.

Resultaat

Er werden in het winterhalfjaar zes tellingen gehouden.

De weersomstandigheden waren tijdens de tellingen goed en over het algemeen vergelijkbaar geweest.

Jammer dat de cyclus van 3 weken niet gehandhaafd kon worden en dat één telling uitgesteld moest worden vanwege de bevroren watervlakten in het gebied. Het telprogramma moest daardoor worden aangepast, waardoor tussen de tellingen niet evenveel tijd zat.

Toch konden bij verschillende soorten trends ontdekt worden.

Hierna volgt een tabel met de waarnemingen die per gebied en per datum worden weergegeven.

Soort	Staatsbosbeheer																																			
	Helsbroek						Moergestels Gemont						Opslag Noord						Opslag Oost						Opslag West											
	09-10	30-10	20-11	18-12	15-01	26-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02						
Dodaars		5	6	2	2	2			2	3																										
Aalscholver			3		1	1						1										1						3	1	1						
Grote Zilverreiger		3		1	2	1	1	1	3	4	1	6	2	1	1	1						4	3	1	3	4		2	1	1	2					
Blauwe Reiger			2	1	1			2	3	2			1	1								4		1		7										
Ooievaar																																				
Knobbelzwaan	16	20						6	9												6									2						
Toendrarietgans																							7													
Kolgars											5											111			4											
Grauwe Gans	153	147		132	2	3		50	120	2	502	20				6	2	37				564		66			22			42						
Gr Canadese Gans	32	8		78	73	1					2													25												
Brandgans												140																								
Nijlgans	2	2		2					5	1		2																								
Bergeend												2																								
Smient	12		1	83	168	5					134	103	49								1									6						
Kraakeend	49	5	52	15	29	10	36		51	2	56	87									35	21	2	7			22									
Wintertaling	29		7		25	4	20	32	8	1	96	104									8	108	101	67	22		45	4		1						
Wilde Eend	10	9	2		2	13	12	2	22	2	39	25									2							2		7						
Slobeend		1																																		
Kuifeend					8																															
Bruine Kiekendief																																				
Blauwe Kiekendief					1				1														1							1						
Havik																							1			1			1							
Sperwer											1																									
Buizerd	1	1			1		2	1		1	3				2	1		2	1	1	1	2	1	3			2	2	2	1						
Torenvalk	2	1	1		1	1	2	3	1		2				1	1						2	1	1						1						
Slechtvalk			1					1			1							1																		
Patrijs																																				
Fazant	12	14	4	9	13	4	14	24	8	7	3	2									3															
Waterral											1																									
Waterhoen	3	1	3	2	5	2	3					1																1	1							
Meerkoet	35	30	3	11	10	12	2		11	9	4	25									2			3				1	3							
Schollekster						2						5																								
Kievit		21	248	300	46	86	3				245	4	18									5	310	22	18				220		2					
Bokje						3	1																1							2						
Watersnip	38	33	34	19	22	42	51	69	56	30	9	71	75	36	15	2	14	2				8	67	54	36	34	87		18	6	14	48				
Grutto												48																								
Wulp												1											7								1					
Witgat												1	2									1														
Kokmeeuw			3	83	9						14																									
Holenduif	5						4															8	5	3	2					2						
Houtduif	5	1					1	2	3		4	10				1	10	36	3			19	2	1	5			2	1	2	3					
Turkse Tortel																															1					
Usvogel	1		1		1																	1									1					
Groene Specht												1																			1					
Gr Bonte Specht												1	1															1		2	1					
Kl Bonte Specht																																				
Veldleeuwerik		25				2	1	15	8		2	2	3	2								1	5	32	3	3	25			3						
Graspieper	13	8	4	9		37	45	84	75	46	8	73	39	17	8	19	29	26				42	53	46	61	65	124		4	4	6	5				
Waterpieper											14	1																								
Witte Kwikstaart							1	1																												
Winterkoning	4	1	2	1	3			8	8	7	2	4	1	3								4	1	2	1	3	3	2		2	2	4				
Heggenmus											1	2			1																					
Roodborst	5	1	4	1			2	12	7	6	5	2		6		2	1					3	3	3	7	1		1	5	1						
Blauwborst																								1												
Roodborsttapuit	11	2					8	4						3	3								1								1					
Tapuit																																				
Merel								4	17	3	7	2			2		3										4	3	4	2		5	19	14	4	
Kramsvogel																							3		65		8				68	79	37	7		
Zanglijster												1	6												14											
Kleine Karekiet	1																																			
Tijffaf							1																											4		
Goudhaan								3																												
Staartmees												4																						7	12	
Pimpelmees	15		4				8	5	4	6				4	1									3	3			1	1	2	2			2		
Koolmees	1		2				1	11	10	14	2	13										5	5	1	4	3	1	3	2		6	6	12	16		
Boomkruiper																																				
Gaai																							1	2	2	4	2	2			5	4	1			
Ekster	1								2					1			2																			
Kauw																							6									9				
Zwarte Kraai	6	7	4				2	7	6	2	3	2		2								5	2	2	4	4				3	1	3				
Raaf																																				
Spreeuw	26		17			1																355		1	60	5	17			40	36			5		
Huismus	1																																			
Vink							5	6	13	2		5										4		1	1		2			4	4	3	12			
Keep	1																																			
Groenling												4																								
Putter	2																																			

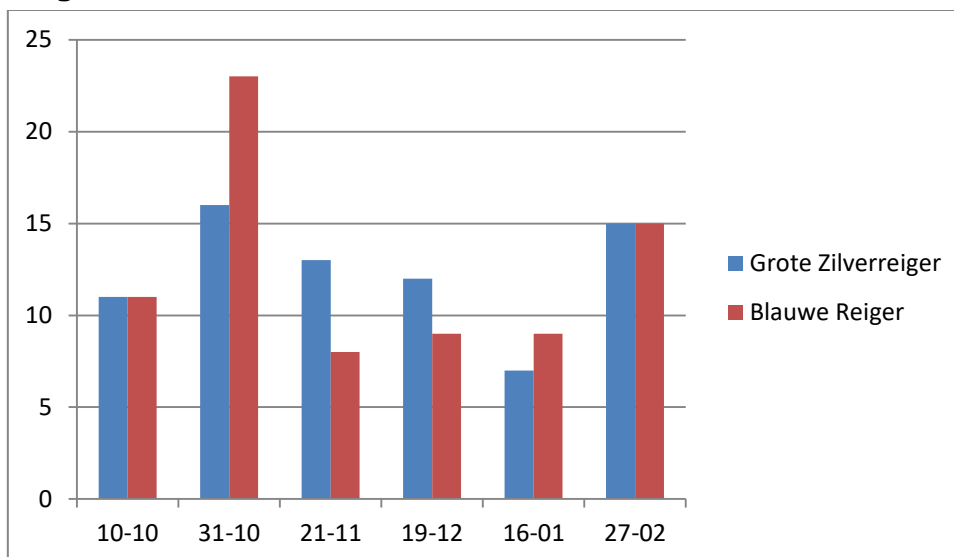
Soort	Natuurmonumenten												Brabants Landschap						Totaal per telling						Totaal geheel		
	Moergestels Gement						Moergestels Broek						Diessens Broek														
	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02	10-10	31-10	21-11	19-12	16-01	27-02			
Dodaars																				0	5	8	5	3	6	27	
Aalscholver													9			2	2	2		0	9	7	3	4	4	27	
Grote Zilverreiger			1				1	4	2	1	1								3	4	3	1	2	2		74	
Blauwe Reiger	4	1	1	2	5	1						7							4	7	3	2	1	7		75	
Ooievaar													4						4	0	0	0	0	0	0	4	
Knobbelzwaan	6												4	8	24	17	11	4		26	40	33	17	11	6	133	
Toendrarietgans													300						0	300	0	7	0	0		307	
Kolgans			12	1200									132			420			0	132	0	123	1.925	4		2.184	
Grauwe Gans			120	392	7								138	256	109	166	180	29		291	453	251	990	1.102	327	3.414	
Gr Canadese Gans				11	10								35			42	20	2		67	8	0	122	104	42	343	
Brandgans																			0	0	0	0	0	0	140	140	
Nijlgans													3				4			2	5	5	3	4	2	21	
Bergeend																5	11		0	0	0	0	5	15	20		
Smient									26		12						14	12		12	0	2	244	285	84	627	
Krakeend															6	2	52	120		120	5	152	21	137	224	659	
Wintertaling											10		48	6		8	26		57	188	177	72	188	157		839	
Wilde Eend						2		4	4			34	8						32	17	94	7	131	83		364	
Slobeend																2	4	8		1	0	0	2	6	8	17	
Kuifeend																18	50	22		0	0	0	18	60	22	100	
Bruine Kiekendief	1																		1	0	0	0	0	0	0	1	
Blauwe Kiekendief					1															0	0	1	1	3	1	6	
Havik														2	1		1			1	2	2	0	2	0	7	
Sperwer				1	1										1					0	0	1	3	1	0	5	
Buizerd	1	1	1	2	2			2	2	1	1	3			1	1	2	1		10	8	9	8	13	9	57	
Torenvalk	1		1	1	1			1	4	4	1	1			2		1	1		6	13	9	4	7	2	41	
Slechtvalk																	1			0	1	1	0	3	0	5	
Patrijs														1						0	1	0	0	0	0	1	
Fazant		11	5	7	7			1	16		2	2	13						9	1	5	1	1			36	
Waterral																				0	0	1	0	0	0	1	
Waterhoen																		7		6	1	4	3	5	10	29	
Meerkoet													12		1		5	47		51	30	15	21	19	90	226	
Scholekster																				0	0	0	0	0	0	7	
Kievit			3		128	19							10	134		152	121	95		31	155	251	702	609	654	2.402	
Bokje								1				3			1					3	2	0	0	0	8	13	
Watersnip		2	1			20		5	4				40	52	26	3	33			217	263	204	96	94	305	1.179	
Grutto																				0	0	0	0	0	48	48	
Wulp						1					26	91						4		0	0	0	26	0	115	141	
Witgat																				3	0	0	0	0	2	5	
Kokmeeuw													80		43		55			80	3	126	9	14	57	289	
Holenduif	2									9						2				13	0	11	8	37	5	74	
Houtduif	1	6				10		8				2				3				26	19	9	12	42	35	143	
Turkse Tortel																				0	0	0	0	0	1	1	
Ijsvogel																				2	0	1	0	2	0	5	
Groene Specht													1					1		1	0	1	0	0	4	6	
Gr Bonte Specht		1					1			1										0	2	1	2	3	2	10	
Kl Bonte Specht																				0	0	0	0	0	1	1	
Veldleeuwerik	1					1	52		5			1	5	7						67	81	16	6	2	32	204	
Graspieper	21	15	6	16	29	27	18	32	34	15	2	27	35	35	13	16	2	4		213	244	190	186	141	323	1.297	
Waterpieper					1															0	0	14	0	2	0	16	
Witte Kwinstaart		2						1	2											2	5	0	0	0	0	7	
Winterkoning		3			6	1		3	5	1		2					6			7	19	17	14	22	20	99	
Heggenmus			2	4		2				4										0	1	1	1	2	8	13	
Roodborst	2	9	2	2	6	2	1	10	4	1							4	1		13	43	21	24	17	6	124	
Blauwborst																				1	0	0	0	0	0	1	
Roodborsttapuit							3													9	35	9	0	0	0	1	45
Tapuit	1																			1	0	0	0	0	0	1	
Merel		2	2	1	5	4		4	1	1		3		2	1					0	12	32	27	33	16	120	
Kramsvogel						1				1										0	11	69	144	37	9	270	
Zanlijster		2			1	1		2												0	18	0	0	2	8	28	
Kleine Karekiet																				1	0	0	0	0	0	1	
Tijftaf																				1	0	0	0	0	5	6	
Goudhaan																				0	3	0	0	0	0	3	
Staartmees		11											12				26	2		12	22	0	7	38	8	87	
Pimpelmees		4	3		9	1		4	7	18	2									23	20	20	28	13	4	108	
Koolmees	1	9	1		6	1		9	12	4		5		3			2			4	36	34	25	28	44	171	
Boomkruiper		2			3			2	1	2										0	4	1	2	3	0	10	
Gaai		1	1							3		1		3	4					1	9	11	9	3	3	36	
Ekster						2														1	3	0	1	2	2	9	
Kauw						5														0	0	9	0	6	7	22	
Zwarte Kraai	1	2	2	3		5	31	7	6	2	5	6		8			4			50	29	18	14	14	20	145	
Raaf															3					0	3	0	0	0	0	3	
Spreeuw						79			58	117	20	89	12		106		11	110		39	118	285	73	445	205	1.165	
Huismus		8							8											1	16	0	0	0	0	17	
Vink	15	2			3	1		2	11	1		6		35		5		2		55	11	33	8	6	32	145	
Keep																				1	0	0	0	0	0	1	
Groenling									4											0	0	4	0	0	4	8	
Putter		31								13	2		12	12	4					101	42	20	2	21	7	193	
Sijs																				5	0	9	0	1	3	18	
Kneu													2							7	3	1	0	0	0	11	
Rietgors		1					3	3	1	1			3				10			19	7	9	10	3	61	109	
Haas	9	14	7	15	5	3	19	21	17	9	14	34	15	8	10	5	3	4		75	65	64	45	51	98	398	
Ree			5				1	3		9	2	4	10	6		2		2		17	11	20	7	24	26	105	
Hermelijn							1			</																	

Bespreking van de soorten

De totalen van alle getelde vogels staan vermeld in voorgaande tabel. De waarnemingen kunnen hier voor elke soort bekeken worden.

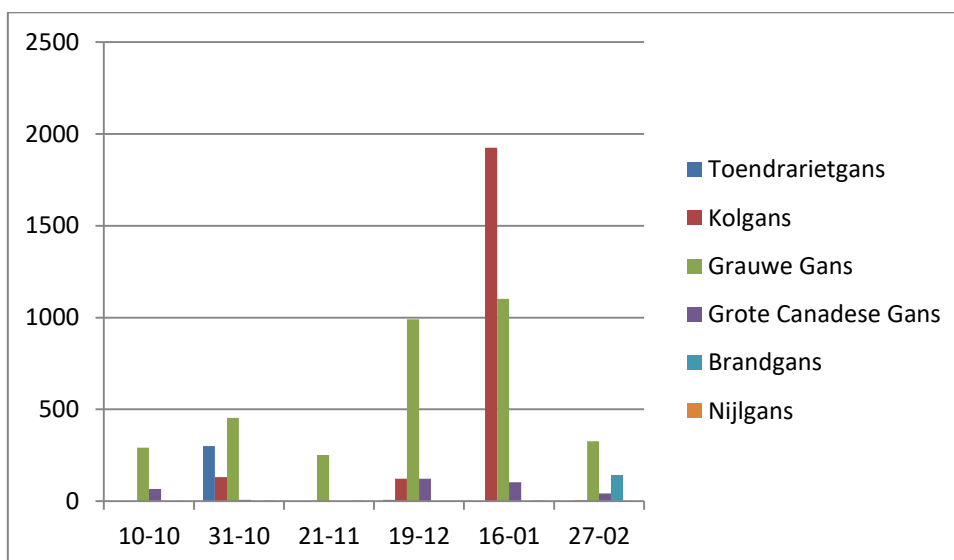
Alleen de min of meer opvallende zaken zullen hierna besproken worden.

Reigerachtigen

Niet zo verwacht was, dat Blauwe reiger en Grote zilverreiger in het winterhalfjaar in het gebied evenveel werden gezien. Hun totalen waren respectievelijk 74 en 75. Ook verschilden hun aantallen per telling weinig van elkaar.

Ganzen

De Grauwe gans broedt met enkele tientallen in het gebied. Dit geldt ook voor de Grote Canadese gans, maar dan in mindere mate. Ook overzomeraars van beide soorten worden in het gebied door inventariseerders waargenomen.

Niet alleen voor deze twee soorten, maar vooral ook voor andere ganzensoorten, blijkt het gebied De Hilver een belangrijk overwinteringsgebied te zijn.

De Kolgans komt in wintertijd in deze regio weinig voor, daarom valt het aantal van ca. 2.000 exemplaren tijdens de winterperiode in De Hilver bijzonder op. Volgens de grafiek komen ze laat het gebied binnen en verlaten ze het weer vroeg.

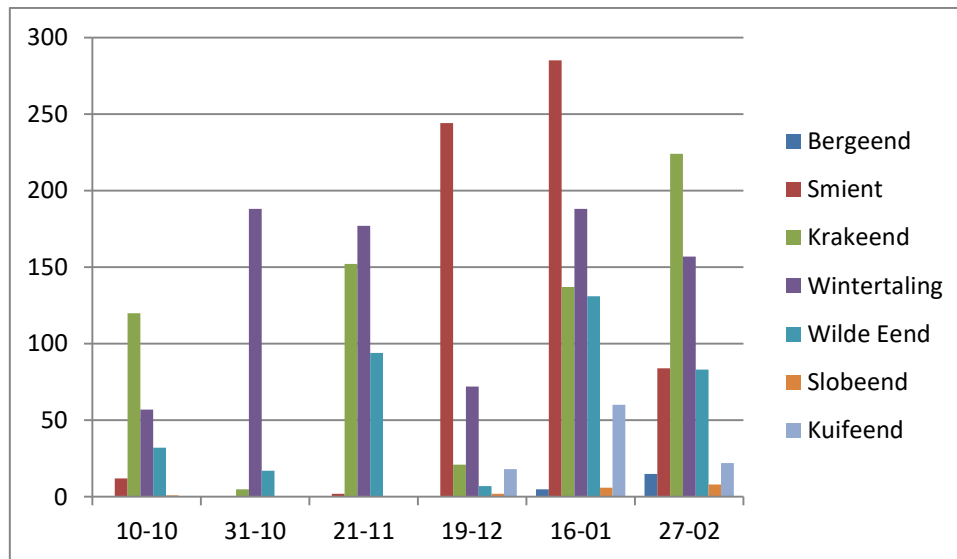

De Brandgans wordt in de winterperiode in het binnenland van Brabant ook weinig gezien. Dat hier overwinterende brandganzen in relatief grote aantallen worden gezien, is mogelijk te wijten aan de Beekse Bergen, waar deze ganzensoort als broedvogel is geïntroduceerd.

Verder lijkt het dat de Toendrarietgans in de laatste jaren meer in het gebied De Hilver wordt waargenomen. Hun aanwezigheid wordt tot nu toe steeds in de tweede helft van de winter vastgesteld.

Tijdens de wintertellingen werden ook steeds enkele nijlganzen gezien.

Eenden

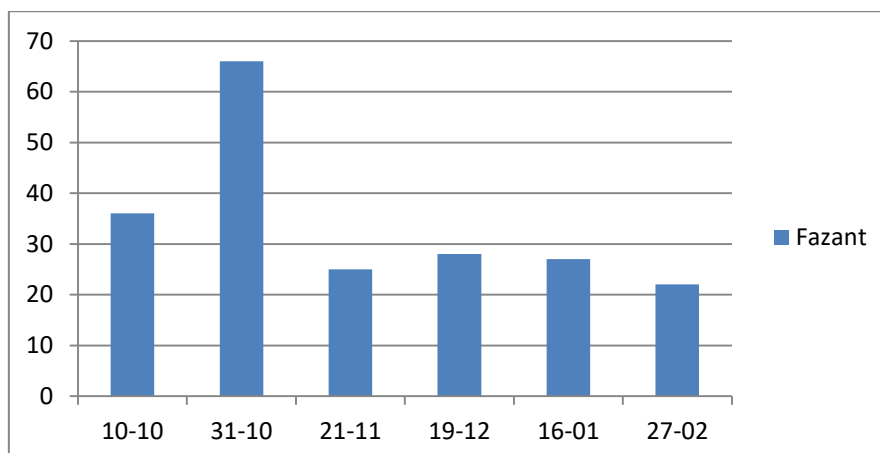
In de grafiek valt de aanwezigheid van de Smient op, temeer omdat deze in Noord- en Oost-Europa broedende eendensoort op de zandgronden in onze regio niet of nauwelijks overwintert. Het opgestuwde Reuselwater vanaf eind december heeft hiertoe zeker aan meedragen.

Wat ook opvalt is, dat omstreeks de kortste dag van het jaar de andere eendensoorten weinig in het gebied werden waargenomen.

Buiten de wintertellingen werden in maart in het ondergelopen Diessens Broek meerdere keren pijlstaarteenden, zomertalingen en enkele tafeeenden waargenomen.

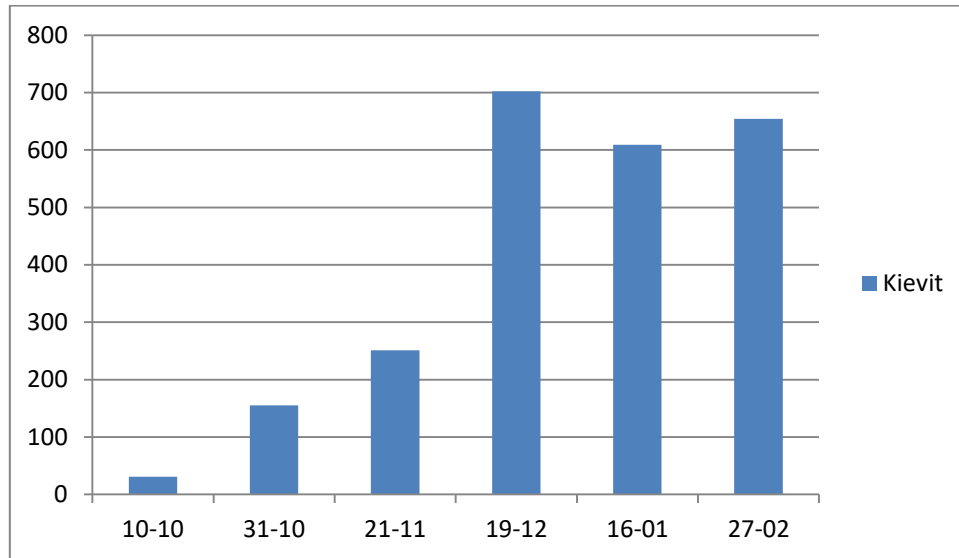
Uitgezonderd de Krooneend bleken alle voorkomende Europese eendensoorten van het zoete water tijdens de winterperiode in De Hilver te zijn voorgekomen.

Fazant

Opvallend is de piek op 31-10. De lage aantallen daarna kunnen het gevolg zijn van het toestaan van jacht en schade bestrijding door Staatsbosbeheer op haar gronden in de Hilver.

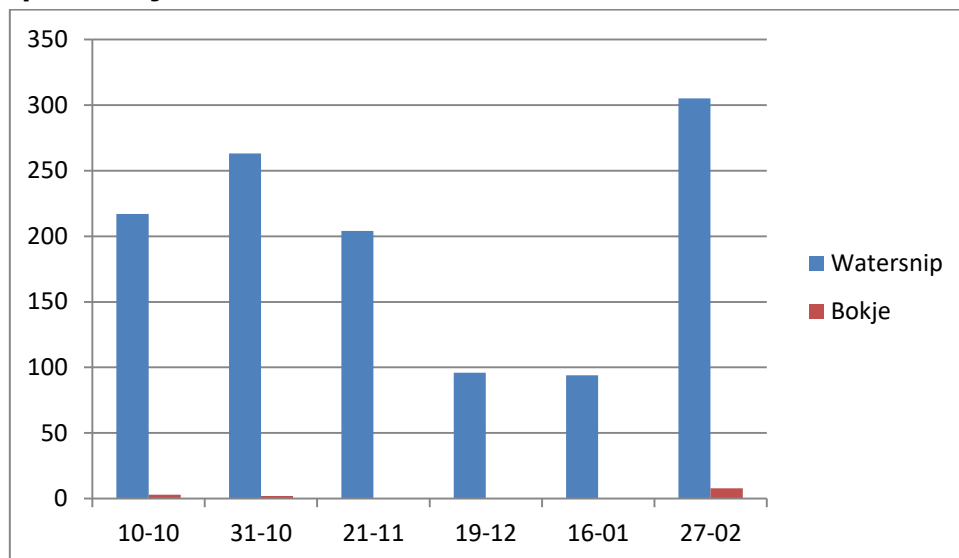
Kievit

De winter van 2020 / 2021 is, op een korte periode eind februari/begin maart na, vrij zacht geweest. Dat zal de reden zijn dat tijdens het overige winterhalfjaar in het gebied steeds kieviten in grote getale aanwezig zijn geweest. Het gaat dan om kieviten die hier wintergast en in Noord- en Oost-Europa broedvogel zijn.

Het verschil in wel of niet territoriale kieviten viel tijdens de laatste telling op. Kieviten met buitelandse baltsvluchten boven hun territorium, werden door de aanwezige grote groepen kieviten (wintergasten) zittend op de grond genegeerd.

Watersnip en Bokje

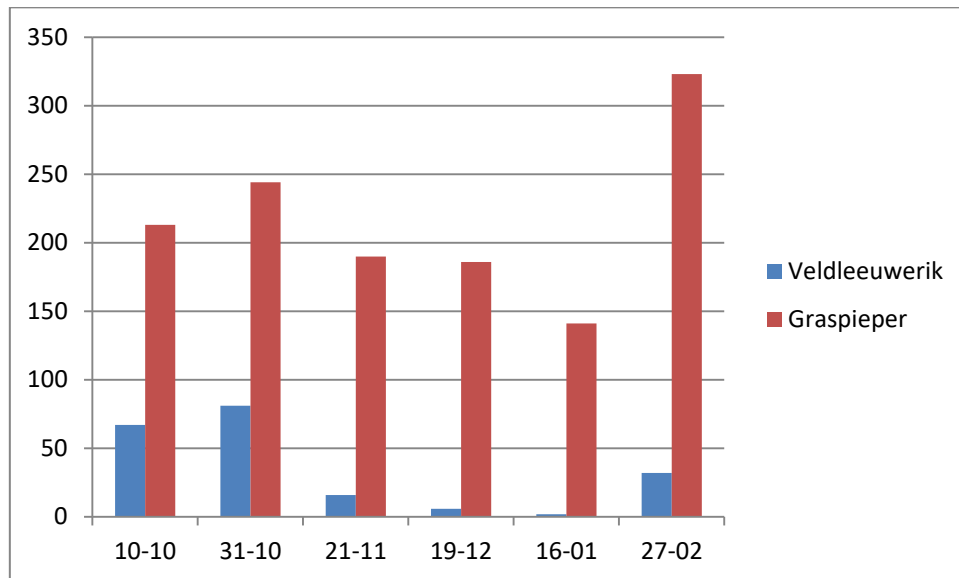

Slechts op enkele plekken in de provincie broeden watersnippen, zo ook in De Hilver. Bekend is ook dat gedurende het winterhalfjaar watersnippen in het gebied voorkomen en zelfs in relatief grote aantallen. Tijdens het tellen, vliegen watersnippen op korte afstand van de teller op, waardoor het aannemelijk is dat hun werkelijke aantal in de Hilver tijdens het winterhalfjaar aanmerkelijk groter moet zijn.

Overwinterende watersnippen blijken lang in het gebied te blijven, want tijdens de eerste inventarisaties van broedvogels in april, worden in totaal meer dan honderd watersnippen door inventariseerders opgeschrikt. Eind april werden in het beginnende avondschemer groepen watersnippen gezien, die tot redelijk grote hoogte opstegen en vervolgens in noordelijke richting wegvlogen.

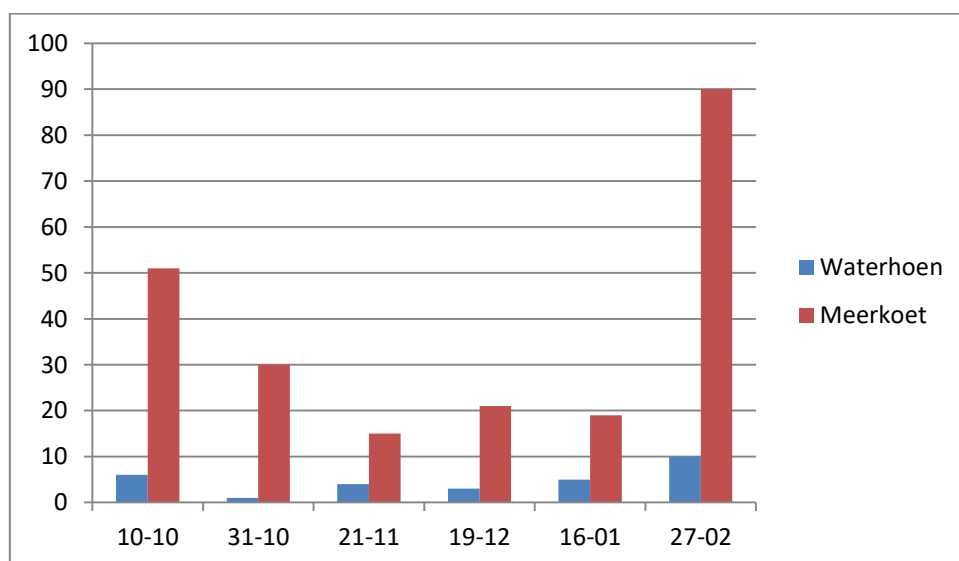
Aan het begin en meer op het laatst van de wintertelling werden bokjes gezien. Aan de grafiek is te zien dat deze noordelijk broedende vogelsoort tijdens de na- en voorjaarsstrek De Hilver aandoet als tussenstation. In het voorjaar worden de meeste bokjes in het gebied waargenomen. Waarnemingen tijdens de eerste broedvogelinventarisaties in voorgaande jaren bevestigen dit. In de moerassige delen in het gebied is het geen uitzondering, dat dan enkele tientallen bokjes gezien worden. Waarschijnlijk worden hun aantallen dan nog onderteld, want bokjes vliegen pas op wanneer je er bijna bovenop staat.

Veldleeuwerik en Graspieper

Met maar enkele tientallen broedt de Veldleeuwerik in De Hilver. De broedgevallen van de Graspieper liggen beduidend hoger. Deze verhouding tussen beide 'SNL-soorten' in afgelopen winterperiode is in de grafiek ook te zien. Beide soorten blijken onder gunstige winteromstandigheden in De Hilver te blijven. De grootste aantallen tijdens najaars- en voorjaarsstrek vallen op.

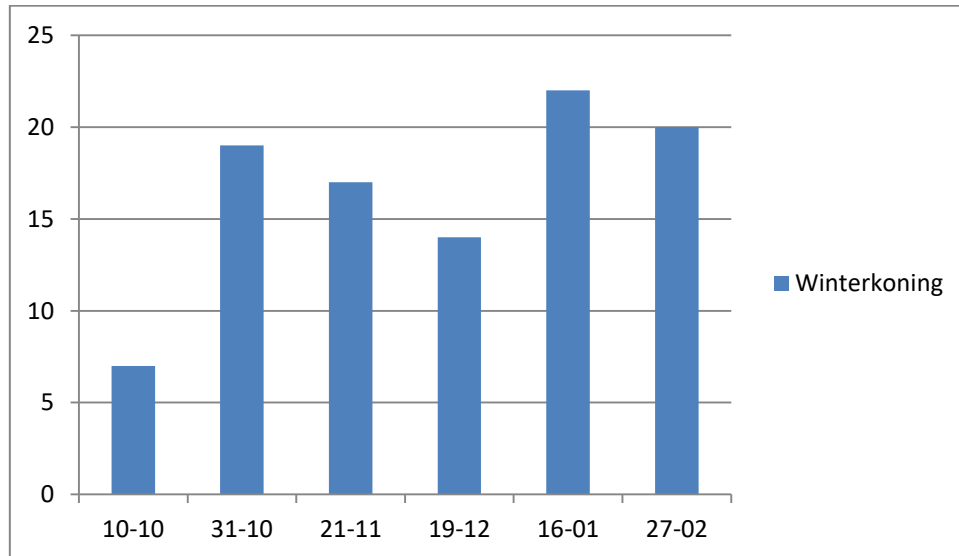
Rallen

Ook deze beide soorten broeden in De Hilver. Volgens de laatste broedvogelinventarisatie had de Waterhoen ruim tien broedsels, de Meerkoet minstens vier keer zo veel. Dit verschil is ook globaal te zien in de grafiek.

De grotere aantallen in het begin en vooral aan het einde van de telperiode veronderstelt dat het gebied door overwinterende vogels wordt aangedaan.

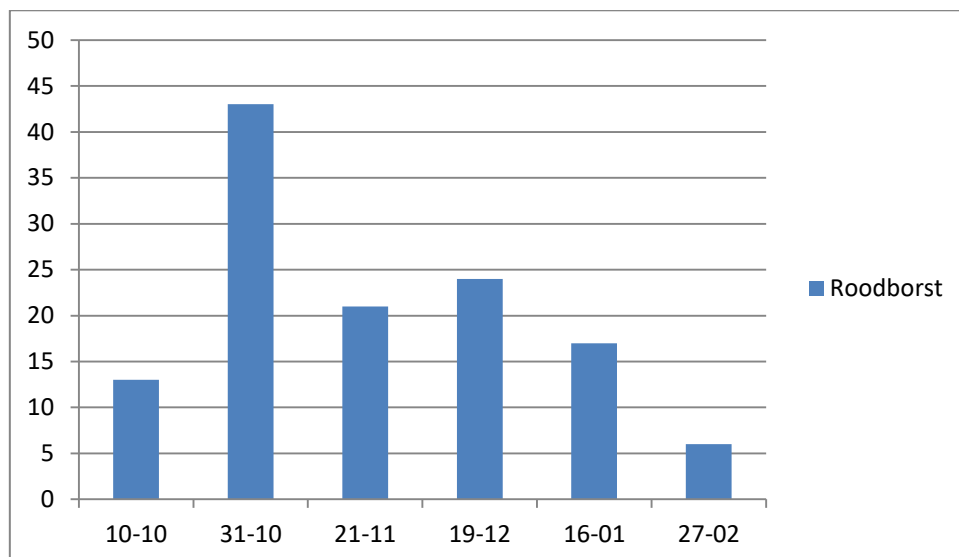
Winterkoning

In het open gebied van De Hilver is weinig geschikt biotoop voor de Winterkoning te vinden. Alleen de braamstruwelen langs zandpaden en op perceelsgrenzen komen daar voor in aanmerking.

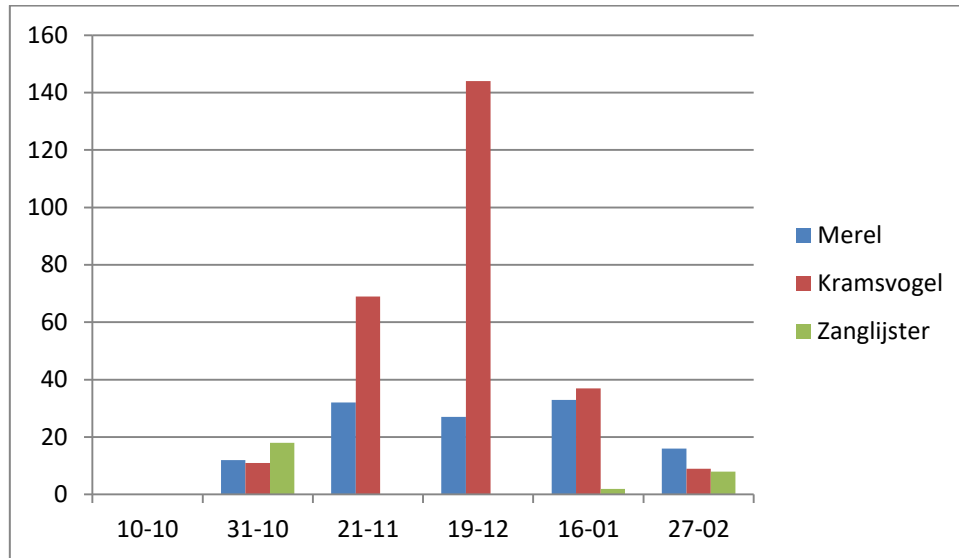
De aantallen tijdens de wintertellingen verschillen niet zo veel met de territoria die in het voorjaar worden waargenomen, wat aangeeft dat door het relatief zacht winterhalfjaar, weinig uitval is geweest.

Roodborst

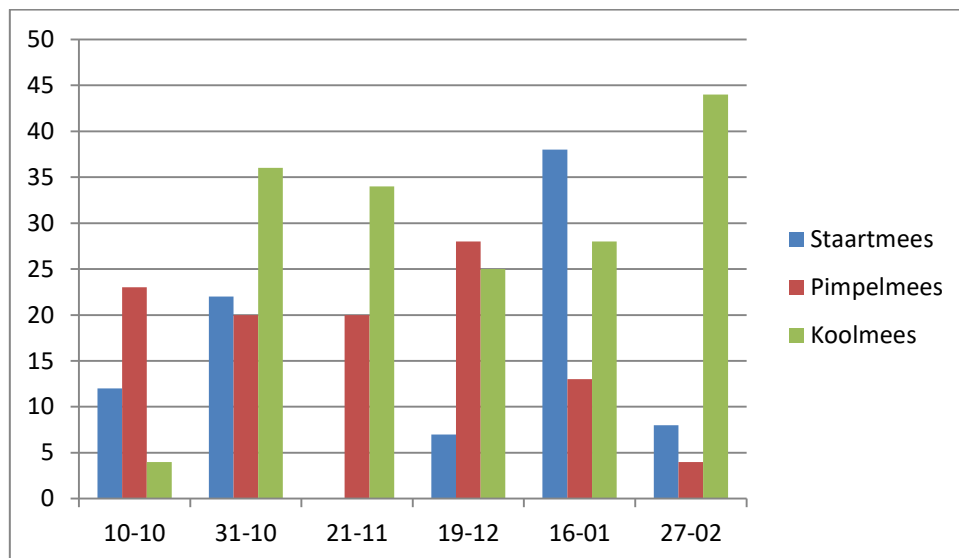
Opvallend is dat tijdens inventarisaties in de broedtijd nauwelijks territoria van roodborsten worden waargenomen. Het lijkt er daarom veel op, dat De Hilver in de winterperiode bevolkt wordt door roodborsten uit noordelijke- en oostelijke delen van Europa, die in de na-winter weer vertrekken.

Lijsterachtigen

Tijdens de wintertellingen werden geen koperwieken waargenomen, daarentegen wel de andere lijsterachtigen uit Noord-Europese streken, namelijk de Kramsvogel. Er broeden weinig merels in De Hilver en zanglijsters nog minder. Volgens de grafiek lijkt het erop dat merels uit noordelijke streken in De Hilver verblijven, die aan het eind van de winter weer weg trekken. Zanglijsters lijken in de wintermaanden minder voor te komen in het gebied, omdat zanglijsters in het najaar meer naar zuidelijke streken afzakken

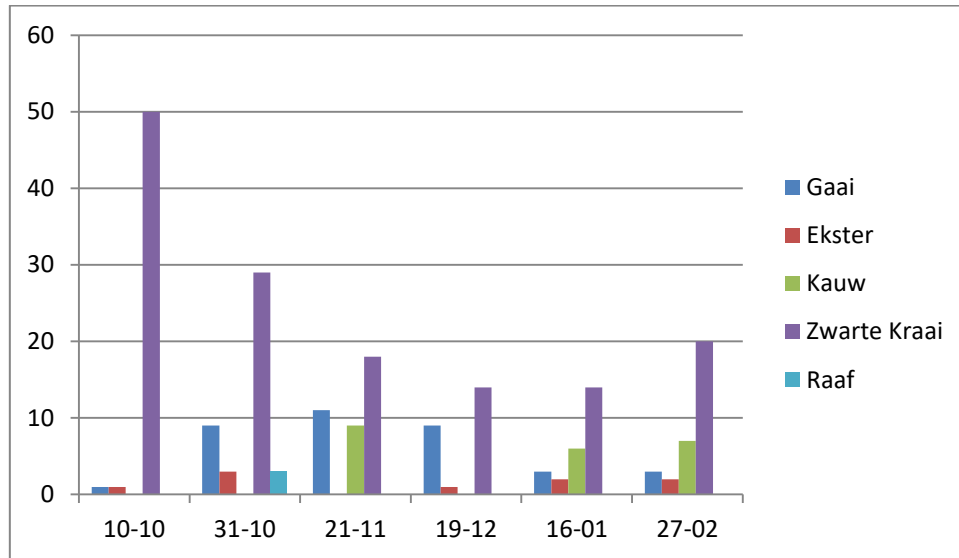
Mezen

Tijdens de inventarisaties in het broedseizoen worden weinig mezen waargenomen. In de winter trekken mezen graag foeragerend in groepen door een gebied. Het ietwat grillig verloop van de grafiek is hiermee mogelijk te verklaren

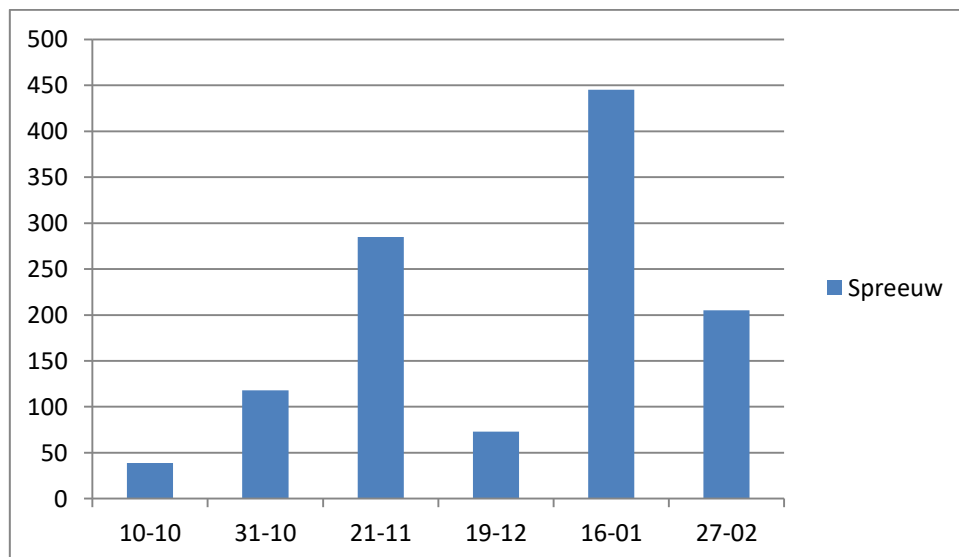
Kraaiachtigen

Opvallend is dat in het gebied vooral de Zwarte kraai in de winterperiode werd waargenomen. In en direct om het gebied worden in het voorjaar een twintigtal bezette nesten geteld. Een mogelijke verklaring van de grafiek kan zijn, dat territoriale kraaien in het gebied blijven en dat de jongen in de herfst uit de territoria worden verdreven. Gaaien, kauwen en eksters broeden niet in het gebied, in gering aantal werden ze wel in het gebied waargenomen.

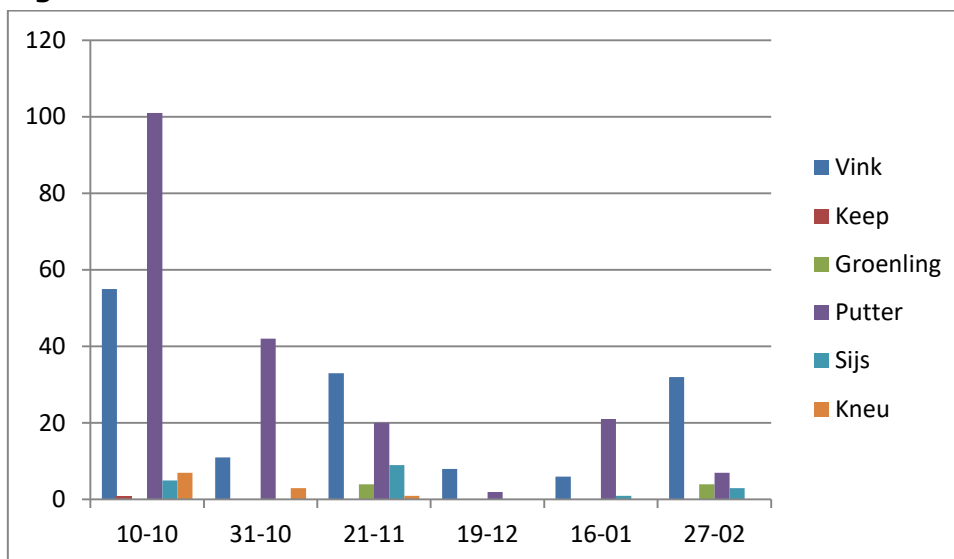
Eén keer werden afgelopen winter in het gebied drie raven gezien. Voor het gebied is dit geen uitzondering, tijdens broedvogelinventarisaties worden de laatste jaren regelmatig raven waargenomen.

Spreeuw

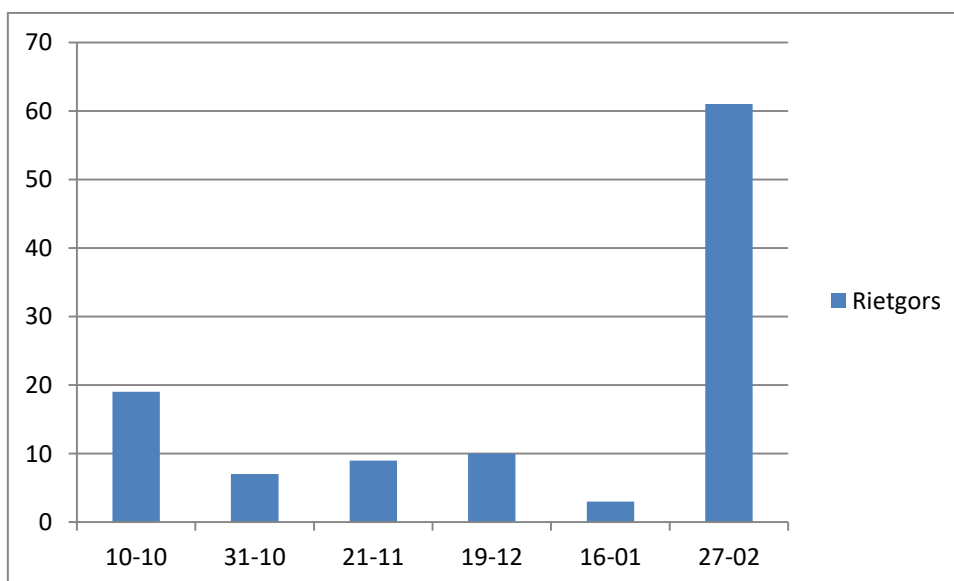
In het gebied worden in het voorjaar nagenoeg geen territoriale spreeuwen aangetroffen. Het gebied voldoet dan blijkbaar niet aan de biotoopeisen voor deze soort. 's-Winters blijkt dat een ander verhaal te zijn.

Vinkachtigen

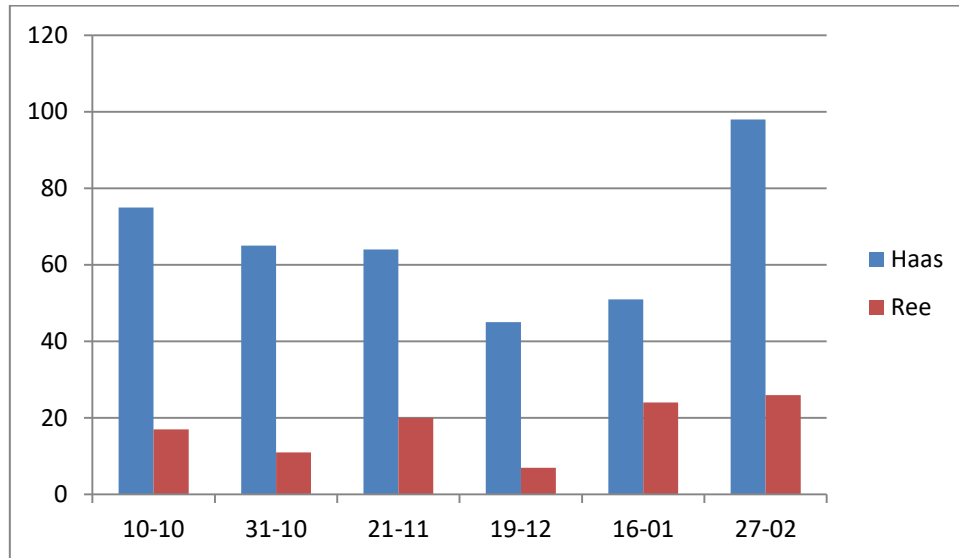
's-Winters vormen vinkachtigen groepen, die foeragerend door een gebied trekken. Dat de grafiek een springerig beeld geeft, kan daaraan te wijten zijn. Wel opvallend is dat van de waargenomen vinkachtigen de Putter in afgelopen winter het meest is gezien.

Rietgors

Gedurende de afgelopen winter werden in De Hilver steeds rietgorzen gezien. De piek van eind februari kan er op wijzen dat rietgorzen al in hun broedgebied waren gearriveerd.

Zoogdieren

Dat in het gebied 'altijd' hazen worden gezien, komt ontegenzeggelijk doordat het natuurgebied als een enclave moet worden beschouwd, dat omringd is door intensieve agrarische gronden. In De Hilver vinden hazen en reeën namelijk voldoende voedsel, schuilmogelijkheden en de nodige rust. Ook het aantal reeën is daarvan het gevolg.

Ook is eenmaal een wezel en een hermelijn waargenomen. De vos is niet tijdens de wintertellingen in het gebied gezien, wel tijdens inventarisaties in het voorjaar van 2020. Ook katten van omliggende boerderijen blijken het gebied te bezoeken.

Evaluatie

Uit de voorjaarsinventarisaties blijkt dat het 'NNB-gebied De Hilver' in de provincie een heel bijzondere plaats inneemt als broedvogelgebied .

Gezien de waargenomen vogels in afgelopen winter, mag gezegd worden dat De Hilver voor vogels ook een erg belangrijk overwinteringsgebied blijkt te zijn.

Het overzicht van de aantallen voorkomende vogels in het gebied zou vollediger geweest kunnen zijn, wanneer de tellingen met de geplande telcyclus van 3 weken uitgevoerd konden worden.

Ofschoon elke telling een momentopname is geweest, zijn toch bepaalde trends in het verloop van de vogelbezetting tijdens afgelopen winter te onderkennen, waardoor deze telling zijn nut heeft bewezen.

Een punt van aandacht is wel de verstoringgevoeligheid van vooral de groepen ganzen door betreding van het gebied.

Met de tellers was afgesproken om de groepen ganzen zo min mogelijk te verstoren door ze op ruime afstand te passeren. Ondanks deze voorzichtigheid vlogen groepen ganzen toch vaak op, om verderop uit te kijken naar agrarisch gebied waar ze niet gedoogd worden. Ook groepen kieviten bleken verstoringgevoelig te zijn.

Twee zandpaden door het gebied, de Kasteeldreef en het zandpad door de Opslag, die buiten de broedperiode vrij toegankelijk zijn, blijken aan pleisterende wintergasten veel onrust te geven. Vooral wanneer wandelaars met meestal één of meerdere los lopende honden van deze paden gebruik maken.

Een goede zaak zal zijn, wanneer beide zandwegen het hele jaar voor publiek afgesloten gaan worden, zodat deze gebieden blijvende rustgebieden voor vogels en andere dieren zullen zijn.

Verder is het stoppen van jacht en schadebestrijding in een vogelreservaat meer dan gewenst omdat het leidt tot verstoring van vogels en zoogdieren in de winter. Dit werkt

averechts omdat overwinterende ganzen naar reguliere landbouwgronden worden verdreven en daar juist landbouwschade kunnen veroorzaken

Tellers

Vogelwerkgroep KNNV-Tilburg:

Ben Akkermans, Ralph Akkermans, Erik Blommestijn, Mieke van der Does, Dion Heerkens, Marli Kahmann, Mirjam Sikkers, Frans Stoop, Leon Tinnemans, Alex van Kemmeren

Vereniging Behoud Moerenburg:

Hans van den Berg, Petra Heck, Piotr Hulsinck

Vogelwerkgroep Midden-Brabant:

Marianne Bertens, Peer Busink, Peter van Gestel, Frans van Gils, Gerard van der Kaa, Kim Kokkeling, Marlies de Kort, Martien van Liempd, Frances van Lipzig, Erik Poelen, Wiel Poelmans, Jan van Rijsewijk, Peter Slingerland, Hans Smulders, Rinie Vugts

Bijlage 1

Handleiding Wintertelling De Hilver 2020-2021

Doel

Het gebied De Hilver wordt jaarlijks geïnventariseerd op broedvogels. Het doel van deze telling is om inzicht te krijgen in het voorkomen van vogels die buiten de broedtijd van hetzelfde gebied gebruik maken. Met de resultaten van de wintertelling, kan een 'jaarrond beeld' verkregen worden van de verspreiding van de vogelpopulatie in dit gebied.

Wanneer

Met intervallen van 3 weken vinden de tellingen op de volgende zaterdagen plaats: 10 okt; 31 okt; 21 nov; 12 dec 2020; 2 jan; 23 jan; 13 feb; 6 mrt; 27 mrt 2021.

Indien op een zaterdag slecht weer is, of verwacht wordt, dan kan uitgeweken worden naar de vrijdag of zondag. Vorst hoeft geen belemmering te zijn.

De aanvangstijd is steeds om 09.00 uur.

Uitvoering

- Het is de bedoeling dat je het gebied in gaat. Het terrein kan plaatselijk wat moeilijk begaanbaar en de vegetatie nat zijn, pas daarom je kleding hierop aan, zo zijn goede laarzen (evt. regenbroek) zeer aan te bevelen.
- Alle vogels die gebruik maken van het gebied tellen. Dus niet de overvliegende vogels.
- Jouw aanwezigheid in het veld geeft onherroepelijk verstoring. Vogels reageren al vaak op afstand op jouw aanwezigheid. Daarom, voordat je begint, speur dan eerst met blote oog en verrekijker het gebied voor je af en noteer dan alvast het aantal en de soort. Doe dit ook steeds na bv 200 à 300 meter (vooral letten op weipaaltjes voor roofvogels).
- Loop met jouw groep in linie in rustig tempo door het gebied. Het handigst is dat de persoon in het midden de gegevens noteert.
- Bij het benaderen zullen soorten zoals ganzen en eenden in groepen wegvliegen. Indien je al eerder de soort en het aantal genoteerd hebt, kun je dit dan eventueel op het telformulier corrigeren.
- Omdat bepaalde vogelsoorten bij het benaderen zich drukken en pas opvliegen als je er vlak bij bent, (bv watersnip, bokje, graspieper) maak je door wat zigzaggend te lopen de trefkans voor deze soorten groter.
- Kijk wegvliegende vogels altijd na. Er zijn vogels die het gebied uitvliegen, maar er zijn er ook die verderop in het gebied weer landen. Houd met deze laatste groep rekening, zodat je dubbeltellingen vermijdt.

Notatie

Wintergasten hebben geen territoria, daarom is het telformulier een turflijst. Het gaat er namelijk om welke soorten en hoeveel er in het deelgebied van de Hilver voorkomen. Niet alleen vogels maar ook waargenomen zoogdieren zoals haas, konijn, ree vos en marterachtigen moeten genoteerd worden. Als je tijdens de telling bijzonderheden waarneemt, dan graag die noteren bij Opmerkingen.

Na de telling

Stuur het telformulier digitaal op naar p.busink@gmail.com
De gegevens worden verwerkt in een eindverslag.

Peer Busink, september 2020

Bijlage 2

TELFORMULIER

Wintertelling Vogels en Zoogdieren De Hilver 2020 / 2021

Deelgebied: .....
 Datum: .....
 Tijd: begin ..... uur / eind ..... uur
 Tellers: .....
 .....

Vogelsoorten:	Aantallen													Totaal		
Zoogdiersoorten:	Aantallen													Totaal		
Haas																
Konijn																
Ree																
Vos																
Marterachtige																

Opmerkingen: .....
 .....

